ΤΕΙ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

Τα Αμφίβια

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ
ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ
ΠΑΡΚΟΥ
ΖΑΚΥΝΘΟΥ

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Τα αμφίβια

του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου

Τα μεσογειακά νησιά χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα φτωχή πανίδα αμφιβίων. Η αιτία είναι η περιορισμένη παρουσία μόνιμων υδατοσυλλογών που έχει ως συνέπεια την αδυναμία διατήρησης ικανής βιοποικιλότητας σε αυτή την ομοταξία. Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου (Εικόνα 1) έχοντας ως πιο σημαντικό υγρότοπο τη λίμνη Κερίου (Εικόνα 2), δεν αποτελεί εξαίρεση από αυτό το γενικό πρότυπο και διαθέτει μόλις τέσσερα αμφίβια, τον Πρασινόφρυνο *(Bufotes viridis)*, τον Δεντροβάτραχο *(Hyla arborea)*, τον Βαλκανοβάτραχο *(Pelophylax kurtmuelleri)* και τον Χωματόφρυνο *(Bufo bufo)*. Από αυτά τα είδη, ο Πρασινόφρυνος και ο Δεντροβάτραχος χαρακτηρίζονται ως είδη του Παραρτήματος IV της κοινοτικής Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (Πίνακας Α).

Ο Πρασινόφρυνος και ο Χωματόφρυνος παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα ανεξαρτησίας από το νερό όπου επιστρέφουν κυρίως κατά την περίοδο της αναπαραγωγής. Ο Δεντροβάτραχος και ο Βαλκανοβάτραχος αποτελούν τα πλέον κοινά είδη βατράχων σε όλη την Ελλάδα χάρη στην πλαστικότητα των οικολογικών τους απαιτήσεων και τις περιορισμένες τους απαιτήσεις ως προς την ποιότητα των υδατοσυλλογών. Έτσι μπόρεσαν να εποικίσουν και τη Ζάκυνθο όπου, γενικά, διατηρούν ικανοποιητικούς πληθυσμούς. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι στα Στροφάδια λόγω έλλειψης μόνιμων επιφανειακών υδατοσυλλογών καταγράφεται πλήρης απουσία αμφιβίων, αν και στη νήσο Σταμφάνι υπάρχουν πηγάδια.

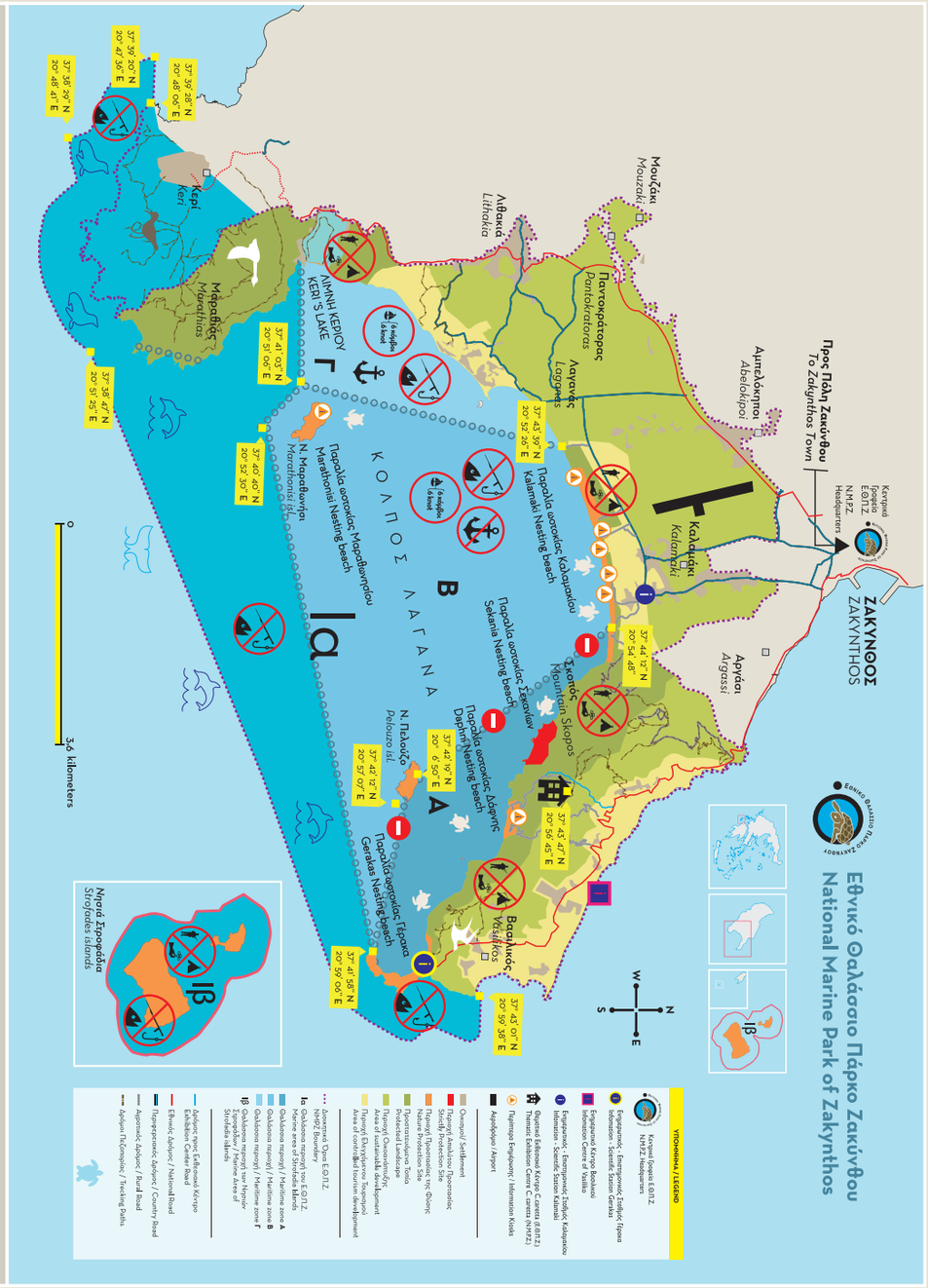

Εικόνα 1. Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου συμπεριλαμβανομένων των Στροφάδων νήσων

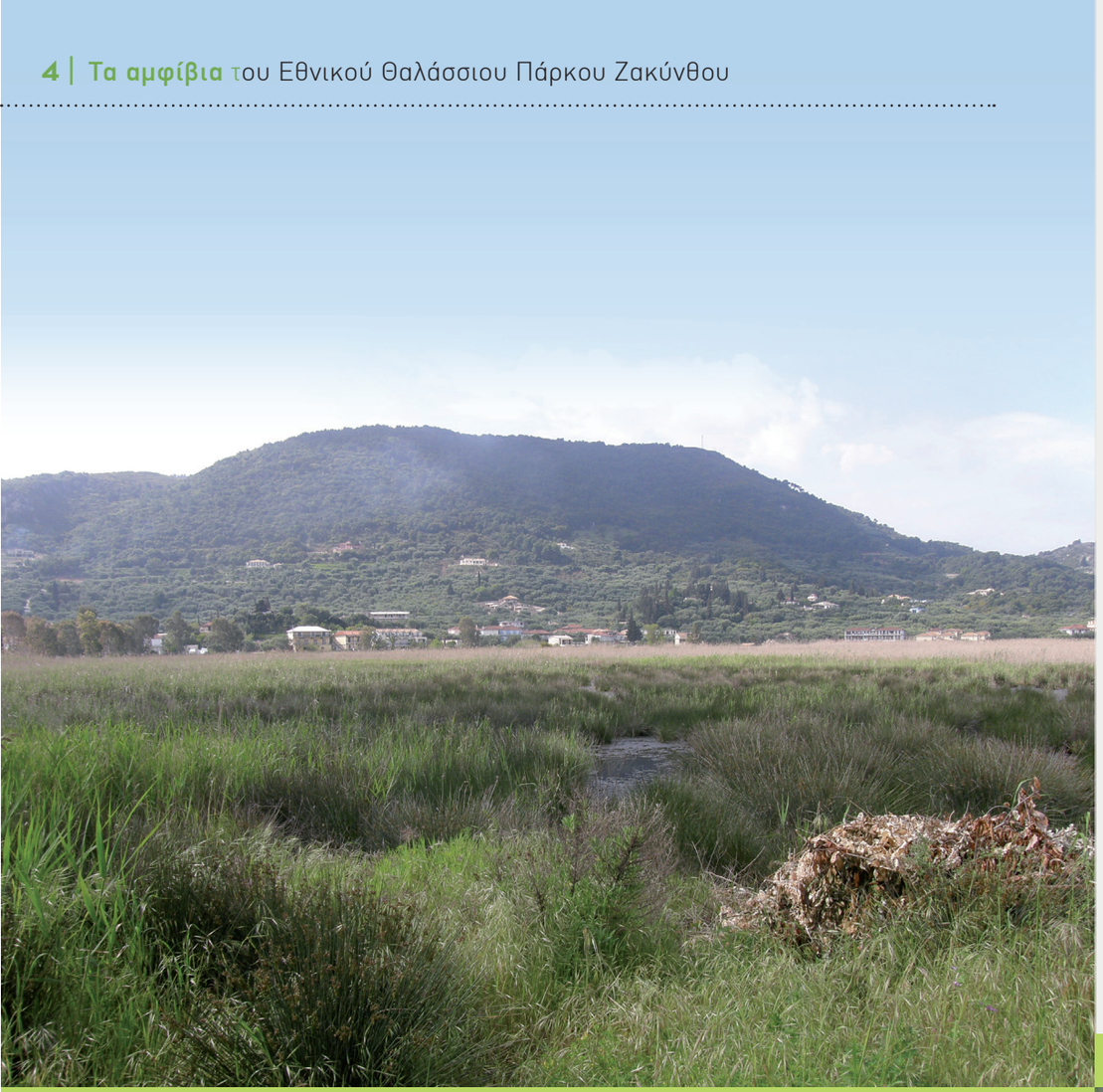

Εικόνα 2. Η λίμνη Κερίου αποτελεί τον πιο σημαντικό βιότοπο για τα αμφίβια του Ε.Θ.Π.Ζ.

ΤΑ ΑΜΦΙΒΙΑ

Πρασινόφρυνος *(Bufotes viridis)*

Ο Πρασινόφρυνος (Εικόνα 3) απαντάται σε πολλούς διαφορετικούς βιοτόπους, από το επίπεδο της θάλασσας μέχρι και τις κορυφές βουνών. Προτιμά κυρίως βαλτώδεις περιοχές αλλά μπορεί να βρεθεί και σε θαμνώδεις εκτάσεις ή ακόμα και μέσα σε ανθρώπινους οικισμούς. Το σώμα του φτάνει τα 12 εκατοστά και ο χρωματισμός της ράχης είναι γκριζωπός ή λαδί ενώ της κοιλιάς ανοιχτό γκρι. Οι παρώτιοι αδένες (μεγάλοι αδένες στην περιοχή των ακουστικών πόρων) είναι καλά αναπτυγμένοι και προτεταμένοι. Ενεργοποιείται το δειλινό και παραμένει δραστήριος μέχρι την αυγή ενώ την ημέρα κρύβεται σε προστατευμένες θέσεις. Το χειμώνα διαχειμάζει σε κρυψώνες μέσα στο έδαφος. Ζευγαρώνει την άνοιξη και αφήνει τα αυγά του, που μπορεί να είναι πολλές χιλιάδες και είναι ενωμένα σε ζελατινώδη μάζα, σε στάσιμα νερά. Τρέφεται με εδαφόβια ασπόνδυλα ενώ οι γυρίνοι (Εικόνα 4) τρώνε φύκη μέσα στο υδατικό τους περιβάλλον.

Εικόνα 4. Γυρίνοι Πρασινόφρυνου *(Bufotes viridis)* σε θέση με στάσιμα νερά στη Ζάκυνθο

Εικόνα 3. Ο Πρασινόφρυνος *(Bufotes viridis)*

Εικόνα 5. Ο Δεντροβάτραχος *(Hyla arborea)*

Δεντροβάτραχος *(Hyla arborea)*

Ο Δεντροβάτραχος (Εικόνα 5) είναι ένας μικρόσωμος βάτραχος που προτιμά περιοχές με πλούσια βλάστηση και υψηλή υγρασία. Το μήκος σώματος φτάνει τα 5 εκατοστά και το χρώμα του είναι έντονο πράσινο στη ράχη και λευκό στην κοιλιά. Τα δάχτυλα φέρουν στη βάση τους μεμβράνη και καταλήγουν σε πεπλατυσμένους δίσκους προσκόλλησης μέσω των οποίων μπορούν και αναρριχώνται πάνω σε φυτά. Τα αρσενικά φέρουν καλά σχηματισμένο φωνητικό σάκο. Ο Δεντροβάτραχος δραστηριοποιείται μετά το σούρουπο ενώ κατά τη διάρκεια της ημέρας αποσύρεται στα φύλλα χαμηλών θάμνων και δέντρων. Τους κρύους μήνες διαχειμάζει μέσα σε λαγούμια ή τρύπες στο έδαφος και αναπαράγεται από την αρχή της άνοιξης. Τα θηλυκά αφήνουν τα αυγά τους σε στάσιμα νερά και τα αρσενικά τα γονιμοποιούν εξωτερικά. Οι γυρίνοι ολοκληρώνουν τη μεταμόρφωσή τους κατά το τέλος του καλοκαιριού. Τρέφεται με έντομα, χερσαία και ιπτάμενα.

Βαλκανοβάτραχος *(Pelophylax kurtmuelleri)*

Ο Βαλκανοβάτραχος (Εικόνα 6) εξαπλώνεται στο μεγαλύτερο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδας αλλά η νησιωτική του κατανομή είναι σαφώς μικρότερη και περιορίζεται στη Ζάκυνθο και τη Θάσο. Βρίσκεται σε κάθε πιθανό υδατικό σύστημα, από ρυάκια μέχρι λίμνες και από στέρνες μέχρι λασπόλακκους. Το σώμα του φτάνει τα 10 εκατοστά και στη ράχη φέρει πράσινο χρώμα με καστανές και σκουρόχρωμες ποικίλσεις ενώ στην κοιλιά λευκό ή ανοιχτό γκρίζο. Στα αρσενικά οι φωνητικοί σάκοι είναι καλά αναπτυγμένοι και έχουν σκούρο χρωματισμό. Η χειμέρια νάρκη στους βόρειους πληθυσμούς του είδους διαρκεί από τα μέσα του φθινοπώρου μέχρι το Φεβρουάριο αλλά στη Ζάκυνθο είναι σαφώς πιο περιορισμένη.Τα θηλυκά προσκολλούν τα ζελατινώδη αυγά τους (πάνω από 2.000 ανά γέννα) στο μίσχο υδρόβιων φυτών. Οι γυρίνοι μεταμορφώνονται περίπου 40 μέρες αργότερα, ενώ η σεξουαλική ωριμότητα έρχεται στα 2-4 έτη. Το μέγιστο όριο ζωής είναι τα 12 χρόνια. Οι ενήλικοι Βαλκανοβάτραχοι τρέφονται με μεγαλόσωμα ασπόνδυλα αλλά ακόμα και μικρόσωμα σπονδυλόζωα (π.χ. σαύρες, νεοσσούς πουλιών).

Εικόνα 6. Ο Βαλκανοβάτραχος *(Pelophylax kurtmuelleri)*

Χωματόφρυνος ή κοινός φρύνος *(Bufo bufo)*

Ο Χωματόφρυνος ζει σε ικανή απόσταση από υδατοσυλλογές, σε θέσεις με πλούσια βλάστηση, αλλά μπορεί να απαντηθεί και σε λιβάδια, θαμνώδεις περιοχές ή ακόμη και μέσα σε ανθρώπινους οικισμούς. Τα πιο μεγαλόσωμα άτομα μπορεί να ξεπεράσουν τα 15 εκατοστά ενώ τα θηλυκά είναι συνήθως πιο μεγάλα από τα αρσενικά. Οι παρώτιοι αδένες είναι καλά σχηματισμένοι. Το δέρμα στη ραχιαία περιοχή έχει σκούρο γκρίζο ή καστανό χρώμα και φέρει πολλά επάρματα, φύματα και στρογγυλεμένες εξοχές. Οι κόρες των ματιών είναι οριζόντιες. Ο γενικός χρωματισμός στην κοιλιακή περιοχή είναι πιο ανοιχτόχρωμος και συχνά υπάρχουν σκούρα στίγματα. Ο Χωματόφρυνος δραστηριοποιείται μετά το σούρουπο. Τις πολύ κρύες περιόδους του χρόνου κρύβεται κάτω από πέτρες ή μέσα σε στοές και πέφτει σε χειμέρια νάρκη. Την περίοδο της αναπαραγωγής (Μάρτιος έως Ιούνιος) καταφεύγει σε μικρές υδατοσυλλογές όπου και πραγματοποιείται το ζεύγαρωμα. Τα θηλυκά αφήνουν 3.000-8.000 αυγά οργανωμένα σε ζελατινώδη νήματα τα οποία αφού γονιμοποιηθούν εξωτερικά από τα αρσενικά θα μετατραπούν σε γυρίνους και τελικά σε ώριμα άτομα. Τρέφεται με έντομα, σαλιγκάρια και αράχνες.

Εικόνα 7. Ο Χωματόφρυνος *(Bufo bufo)*

Ο Χωματόφρυνος μπορεί να μπερδευτεί με τον Πρασινόφρυνο ο οποίος όμως έχει σαφώς πιο πράσινο δέρμα, διαθέτει καλοσχηματισμένη τυμπανική μεμβράνη και η κόρη των ματιών είναι στρογγυλή αντί για οριζόντια.

ΠΙΝΑΚΑΣ Α

ΕΙΔΗ ΑΜΦΙΒΙΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΕΘΠΖ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ-ΙΟΥΝΙΟΥ 2014

Α/Α	ΕΙΔΟΣ ΛΑΤΙΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ	ΕΙΔΟΣ ΚΟΙΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΝΟΜΑ	ΕΙΔΟΣ ΚΟΙΝΟ ΑΓΓΛΙΚΟ ΟΝΟΜΑ	ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΟΔΗΓΙΑ 92/43	ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΕΝΤΟΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ NATURA 2000		
					ΖΑΚΥΝΘΟΣ GR2210002 (SCI)	ΣΤΑΜΦΑΝΙ GR2210003 (SCI)	ΑΡΠΥΙΑ GR2210003 (SCI)
1	*Bufo bufo*	Χωματόφρυνος	Common Toad		+	-	-
2	*Bufotes viridis*	Πρασινόφρυνος	Green Toad	IV	+	-	-
3	*Hyla arborea*	Δενδροβάτραχος	European Tree Frog	IV	+	-	-
4	*Pelophylax kurtmueller*i	Βαλκανοβάτραχος	Balkan Water Frog		+	-	-

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΟΔΗΓΙΑ 92/43/ΕΟΚ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ 21ης ΜΑΪΟΥ 1992 ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΡΙΑΣ ΠΑΝΙΔΑΣ ΚΑΙ ΧΛΩΡΙΔΑΣ

II: Παράρτημα II – ζωικά και φυτικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος των οποίων η διατήρηση επιβάλλει τον καθορισμό ειδικών ζωνών διατήρησης

IV: Παράρτημα IV - ζωικά και φυτικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαιτούν αυστηρή προστασία

+: παρουσία

-: απουσία

Η παρούσα έκδοση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Παρακολούθηση ορνιθοπανίδας, ερπετών και αμφιβίων» για την υλοποίηση της πράξης «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ» στο πλαίσιο υλοποίησης του υποέργου 1 (άξονας 1) του Άξονα Προτεραιότητας 9 «Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας», του Ε.Π. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2007-2013» που συγχρηματοδοτείται κατά 80% από ΕΤΠΑ και κατά 20% από εθνικούς πόρους.

Επιστημονικός υπεύθυνος προγράμματος:
Γεώργιος Καρρής, *Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ Ιονίων Νήσων*

Κείμενο: Παναγιώτης Παφίλης, *Επίκουρος Καθηγητής ΕΚΠΑ*

Φωτογραφίες: Παναγιώτης Παφίλης, Παναγιώτης Κορνήλιος, Γεώργιος Καρρής, wikipedia

Χάρτης: Αναστασία Κολοκοτσά, *Ε.Θ.Π.Ζ.*

Γραφιστική επιμέλεια: Ελένη Χαϊκάλη

ΤΕΙ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ & ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΠΠΕΡΑΑ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη

Εθνικό Θαλασσιο Παρκο Ζακυνθου